

לא תאכל כל תועבה (חולין קיד-קטו)

גליון 505

בדף קיד: אמר רב אשי מנין לבשר בחלב שאסור באכילה שנאמר לא תאכל כל תועבה, כל שתעבתי לך הרי הוא בכל תאכל וכו'. ובהמשך הגמ', אלא מעתה (דף קטו) מעשה שבת ליתסרו דהא תיעבתי לך הוא. אמר קרא כי קדש היא לכם, היא קדש ואין מעשה קדש. חורש בשור ובחמור וחוסם פי פרה ודש בה ליתסרו (ופירש"י הזרעים והדישה) דהא תיעבתי לך הוא. השתא ומה שבת דחמירא מעשה מותרים הני לא כל שכן. ופירש"י (בד"ה הני לא כ"ש) אבל בבשר בחלב לא אמרינן האי ק"ו (שאם מעשה שבת מותר כ"ש בב"ח) דהא כתיב לא תאכל כל שתיעבתי לך, ומסתברא דאיסורא דקרא עליה קאמר דהא אכל תועבה גופה אבל האי לא אכיל החרישה עצמה אלא הבא ממנה וכו' וילפינן משבת דאין הבא מכחה קדש.

בבשר בחלב המאכל הוא התועבה עצמה שנתבשלו יחד באיסור משא"כ בחורש בשור וחמור ובדש פי פרה שאין המאכל אלא תוצאה של פעולה שעשה באיסור, ורק תועבה גופה נאסרה.

והקשו בתוס' (בד"ה חורש וכו') דלפי גירסת רש"י (שהיא גירסת הגמ' שלנו) קשה דלמה לא יחשב בישול של שבת תועבה גופה כמו בישול של בב"ח. ונראה דהיינו טעמא משום דבב"ח הבישול ניכר אבל מעשה שבת אין ניכר שנעשה בשבת. מבואר בתוס' דהגדר של תועבה האסורה הוא רק בניכר עליו שהוא תועבה. אמנם במהר"ם שי"ף כתב דאילו לא תוס' אפשר לומר שאכילת בב"ח א"א למצוא אלא ע"י איסור משא"כ כל אינך המאכל גופיה אפשר בהיתר ואינו אוכל תועבה גופיה. והיינו דמעשה שבת אינו עושה את החפצא לתועבה דהא אפשר לבשל אותו דבר ביום חול אבל בב"ח הוא חפצא של תועבה, וה"ה בכלאי זרעים.

לתוס' (בד"ה חורש בשור וחמור וכו') יש גירסא אחרת בסוגיין. בגמ' דידן נאמר ומה שבת דחמירא מעשה מותרים הני לא כל שכן. אבל גירסת התוס' היא השתא לגבוה שרי להדיוט מבעיא. וביארו דקושיית הגמ' היא שהשור והחמור עצמם יאסרו (לא החרישה והדישה כמו שפירש רש"י) ועל זה תירצה הגמ' שהבהמה מותרת כי רק לקדשים נאסרו בהמות שנעבדה בהם עבירה. ולא נאסרו הזרעים והדישה דלא תחסום אסור משום הבהמה וכן החרישה בבהמה ולא בתבואה. ולגירסתם אין לימוד בק"ו משבת אלא יש היתר בבהמות שנעשתה בהם עבירה.

והנה בתוס' (בד"ה כל שתיעבתי לך) הקשו היאך אנו אוכלין אילים אפי' סירסן עכו"ם מ"ש מבשר בחלב. ותירצו מדאסור רחמנא מעוך וכתות לגבוה מכלל דלהדיוט שרי. וא"ת צורם אוזן בכור ליתסר אפילו צרמו עכו"ם. וי"ל דשרי רחמנא קדשים שהוממו כצבי ואיל א"כ אינו דבר מתועב.

וכתב במהר"ם שי"ף שקושיית התוס' היא לשיטתם דליתסרו פירוש השור והחמור, וה"ה דליתסרו האילים שסירסו או הבכור שהומם אבל לשיטת רש"י לא קשה.

ולכא' קשים דבריו דהא תוס' ביארו לפי רש"י דמעשה שבת שונה מבב"ח כי אין האיסור ניכר בדבר, ובסירוס ומום הרי האיסור ניכר בבהמה. אבל לפי ביאורו של המהר"ם שי"ף שא"א למצוא בב"ח בלי איסור והחפצא אסורה אז באיל מסורס לא נשתנה החפצא של הבשר בגלל שנסתרס. וה"ה בבכור שהומם שאינו בעצמותו חפצא דאיסורא דהא בכור שנפל בו מום מאליו מותר ולכן אינו תועבה.

ובראש יוסף כתב בתחילה שיש לאסור בסירוס כי נשתנה גוף הבהמה. ואח"כ כתב דיש לחלק דאין זה שינוי בגוף הבשר כלפי האכילה וכנ"ל.

והנה הגמ' שאלה משילות הקן שהאם תיאסר, ושם הרי אין שינוי בחפצא של האם אלא שנלקחה באיסור. אלא דרש"י כתב (בד"ה לא אמרה תורה וכו') וה"ה דמצי למימר נמי בכל הני מה שבת דחמירא וכו' ומיהו מידי דמשכח פירוקא מגופיה לא יליף מאחריני. וא"כ באמת אין שילות הקן דומה לבב"ח. אלא דצ"ב מה כוונת רש"י באומרו בכל הני, דבשלמא בשילות הקן ניחא אבל כלאי זרעים וכלאי הכרם הוו כבב"ח.

ובמהר"ם שי"ף כתב דכל הני היינו שילוח הקן ואותו ואת בנו אבל כלאים באמת הוו דומיא דבב"ח. אבל בחי' הריטב"א כתב דלפי רש"י פרכינן שפיר מכלאי זרעים ואותו ואת בנו שנעשה בגופו האיסור ודמי לבב"ח שבא לאכול הבשר שנתערב. וזה דלא כהבנת המהר"ם שי"ף דבאותו ואת בנו עשה איסור מחמת הזמן ואינו בבהמה עצמה. גם בתורת חיים כתב כהריטב"א דבאותו ואת בנו האיסור הוא על הבהמה ונמצא דקאכיל איסורא וכן בשילוח הקן דקאכיל תועבה גופה. אבל למעשה ברש"י כתב דיש הני שאפשר היה לתרץ בהם דמותרים כמו במעשה שבת.

והנה בתוס' בכורות דף לד. בד"ה ומי קניס כתבו דמוכח שם מהסוגיא דצורם אוזן בכור אינו אסור אלא משום קנס. וא"ת דבספרי פרשת ראה תניא ר"א אומר המטיל מום בבכור ואוכלו עובר משום לא תאכל כל תועבה אלמא דמדאורייתא אסור. ותירצו דסברי כאחרים דדרשי התם בפסולי המוקדשין הכתוב מדבר (והם חולקים על ר"א) או בבישול בשר בחלב כדקאמר בפרק כל הבשר. ואין לאסור שחיטה על אותו מום מלא תאכל כל תועבה כמו בב"ח וכלאי זרעים ומעשה שבת שיש לחלק. וצ"ב במה יש לחלק.

ובתוס' (תמורה ד: בד"ה רבא אמר) כתבו דבב"ח אפילו נפל ממילא הבשר לתוך החלב אסור אבל צרם אוזן דממילא מותר אינו בבל תאכל אפילו נעשה בידים, צ"ע.

ובתוס' בסוגיין (בד"ה כל שתיעבתי) הקשו צורם אוזן בכור ליתסר אפי' צרמו עכו"ם. ותירצו דשרי רחמנא קדשים שהוממו כצבי ואיל א"כ אינו דבר מתועב. מלשונם משמע שבאמת אם צרם כהן יהיה אסור רק ששאלו שאם זה תועבה, שיאסר גם אם נעשה שלא באיסור וכמו בבשר שנפל בחלב. ותירצו שהמצב של מום אינו תועבה אם לא נעשה באיסור. אבל אם נעשה באיסור באמת הוי תועבה מדאורי' ודלא כדבריהם בתמורה ודלא כדבריהם בבכורות (ואפשר דהוי מחלוקת הסוגיות דשם בבכורות ס"ל כאחרים וכמו שכתבו שם אבל לר"א באמת אסור ובסוגיין נקטו כמו ר"א).

אמנם בחי' לב אריה כתב דכוונת התוס' להקשות דבבכורות מבואר דאינו אלא קנס, ואמאי לא אסור מדאורייתא משום כל שתיעבתי. ועוד דאפי' צרמו עכו"ם ליתסר דהא כל שתיעבתי שייך גם ע"י עכו"ם או קטן. וע"ז תירצו דהתורה גילתה שאין מום בקדשים דבר מתועב ולכן אפי' בצרם הכהן לא נאסר אלא משום קנס. והוסיף וז"ל וכ"ז פשוט ולא הוצרכתי לכתבו רק מפני שראיתי להר"א מזרחי במח"כ הדר גאונו אגב שוטפיה אשמטתיה דברי התוס' דבכורות וכו' ושגה ברא"ם בפסוק לא תאכל כל תועבה שהבין בכוונת התוס' דהכא דבצורם אוזן בכור ס"ל באמת דאסור מדאורי' רק דקושייתם הוא דבצרמו עכו"ם ליתסר, וז"א למעיין בתוס' הנ"ל וכו', עכ"ד. ואם היה כתוב בתוס' ליתסר ואפילו צרמו עכו"ם ניחא אבל כתוב בתוס' ליתסר אפילו דמשמע דכל קושייתם היתה שיאסר גם בגוי. עכ"פ כך למד הרא"מ.

והנה הרמב"ם (פי"ח פסוהמ"ק ה"ה) כתב דהאוכל מקדשים שהוטל בהם מום לוקה משום לא תאכל כל תועבה. ובמל"מ (פ"ד בכורות ה') הקשה דהרמב"ם פסק (פ"ה בכורות ה"ז) דהאוכל בכור שהטיל בו מום אינו עובר אלא איסור דרבנן משום קנס, ומאי שנא בכור מכל הקדשים.

ותירץ הגר"ח (מגנזי הגר"ח אות קיח, ובחי' הגרי"ז מנחות נו בשמו) דבקדשים שהטיל בהם מום הם בכלל פסולי המוקדשים שיש בהם לאו דתועבה אבל בכור שיש בו מום הרי א"צ פדיון ויצא לחולין ולכן אין בו לאו. וכן כתב כבר במהרי"ט אלגאזי (בכורות פרק ה, סי' מג אות ג).

וביאר בחי' הגר"מ הלוי (עמ' קטז בד"ה הלאו דלא תאכל) שדין זה מבואר בספרי והוא לאו על פסוהמ"ק ואינו מדין מה שתיעבתי לך הרי הוא בבל תאכל של כל התורה אלא דהוא לאו במסוים על פסוהמ"ק, ולכן כתב הרמב"ם שלוקין עליו דאינו לאו שבכללות. והיינו דפסק הרמב"ם כאחרים בספרי ולא כר"א, וכנ"ל בתוס' בבכורות דסברי כאחרים.

וכן כתב במאירי בסוגיין (בנוגע לקושיית התוס' שאילים המסורסים יהיו אסורים ואפילו נעשו ע"י גוי) שאין סוגיא זו שנויה דרך פסק. והיינו דלמעשה אין איסור כללי משום לא תאכל כל תועבה.

וכן כתב להדיא באגרות משה (ח"א או"ח סי' יד ענף ב) שהרמב"ם לא פסק כרב אשי בסוגיין, ולכן לא תאכל כל תועבה אינו לאו כללי אלא רק לתועבה שנפסלה מעל המזבח, ולכן לוקין.